

Eduskunta
Sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

**Asia: Hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle
hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja
terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen
uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan
paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen
ilmoituksen antamiseksi HE 241/2020**

Viite: sivistysvaliokunnan kokous 19.2.2021 klo 11.30

Vammaisfoorumi ry kiittää eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi valiokunnan käsitellessä sote-uudistusta koskevaa hallituksen esitystä. Vammaisfoorumi on 29 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 228 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Varhaiskasvatus, perusopetus ja toinen aste

Sivistystoimesta tulee sote-uudistuksen jälkeen huomattavan suuri kunnan toimiala. Tämä tapahtuu samaan aikaan, kun kuntien talous on vaarassa heikentyä. Vammaisfoorumi on huolestunut vammaisten lasten ja nuorten asemasta tässä muuttuvassa tilanteessa. Jo nyt vammaisten lasten ja nuorten varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien kanssa on ongelmia, joten riskinä on, että ongelmat lisääntyvät entisestään. Vaarana on, että sote-uudistuksen myötä tiukkenevassa kuntataloudessa säästöjä lähdetään etsimään muun muassa

henkilöstösäästöillä sekä leikkaamalla erilaisista vammaisten lasten ja nuorten koulunkäynnissä ja opiskelussa tarvitsemista palveluista ja tukitoimista. Vammaisfoorumi muistuttaa, että oppimisen tuen järjestelmän on jatkuttava yhtenäisenä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle asti.

Sote-uudistuksen myötä muuttuvassa tilanteessa on turvattava vammaisten lasten ja heidän perheidensä tarvitsemat palvelut ja tukitoimet varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Samoin on turvattava vammaisten oppilaiden palvelut ja tukitoimet perusopetuksessa. Kolmiportaisen tuen mallin kehittäminen ja tosiasiallinen toteutuminen on keskeistä vammaisten oppilaiden arjessa ja oppioikeuden toteutumisessa. Tuen tarjoamisen lähtökohtina on oltava vammaisen oppilaan tai opiskelijan yksilölliset tarpeet ja niiden tunnistaminen. Nykyistä kolmiportaisen tuen mallia on uudistettava siten, että tuen sisällöt määritellään, riittävät resurssit varmistetaan ja oikeusturvasta huolehditaan. Lisäksi on huolehdittava, että kunnissa on osaamista muun muassa erityisen tuen päätöksen tekemisestä ja päätöksen sisällöistä.

Vammaisen oppilaan koulupäivän aikana tarvitsema tuki muodostuu useiden eri hallinnonalojen tukitoimista ja palveluista. Moniammatillisen yhteistyön” sijaan tarvitaan rakenteita, joissa oikeanlainen osaaminen on saatavilla oikea-aikaisesti ja yli hallintorajojen koordinoitusti eikä erillisinä palasina. Koordinointia ei tule jättää yksin vammaisen lapsen tai nuoren perheen vastuulle.

Oppivelvollisuuslain myötä toisen asteen rooli muuttuu. Vammaisten nuorten opiskelussaan tarvitsemat palvelut ja tukitoimet on turvattava myös toisella asteella. Lisäksi on turvattava heidän oikeutensa laadukkaaseen sekä yksilöllisiin tarpeisiin ja kiinnostuksenkohteisiin vastaavaan opinto-ohjaukseen.

Sote-uudistuksen myötä nykyisin eri tahoilla oleva osaaminen ei saa kadota. Olemassa olevaa osaamista ja asiantuntemusta on käytettävä ja jaettava nykyistä laaja-alaisemmin julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken. Henkilöstön lisä- ja täydennyskoulutusta on kehitettävä ja lisäkoulutukseen on oltava tosiasiallinen mahdollisuus.

Inklusio edellyttää riittäviä resursseja, erityisosaamista sekä oppimisympäristöjen esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Kunnissa tämä koskee varhaiskasvatusta, esiopetusta, perusopetusta ja toista astetta. Vammaisten lasten ja nuorten ohella on muistettava, että kenellä tahansa lapsella tai nuorella voi olla vammainen vanhempi. Lisäksi vammainen ihminen voi olla koulutussektorin työntekijä.

Inklusiossa on muistettava myös vammaisten maahanmuuttajien ja heidän perheidensä kotoutumisen edistäminen. Hyvät ja riittävät koulutusmahdollisuudet ovat yksi tärkeä tekijä vammaisten maahanmuuttajien ja etenkin heidän lastensa ja nuortensa menestyksellisen ja aktiivisemman yhteiskuntaan osallistumisen edistämiseksi.

Vapaa sivistystyö ja taiteen perusopetus

Esteettömyys, saavutettavuus ja opiskelumahdollisuuksien turvaaminen vammaisille ihmisille on muistettava myös vapaassa sivistystyössä ja taiteen perusopetuksessa. Näissä opiskelee useita vammaisia ihmisiä ja opiskelutarjonta on laajaa.

Kuraattori- ja psykologipalvelut sekä kouluterveydenhuolto

Uudistuksen myötä oppilaitoksen sijaintikunta ei enää järjestäisi kuraattori- ja psykologipalveluja. Sen sijaan ne järjestäisi se hyvinvointialue, jonka alueella oppilaitos sijaitsee. Palvelujen järjestämistä, sisältöä ja niihin pääsyä koskevat tarkemmat säännökset sisältyisivät edelleen oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin.

Psykologi- ja kuraattoripalvelujen saavutettavuuden ja lähipalveluna säilymisen turvaamiseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan palvelujen on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa, ja hyvinvointialueen on järjestettävä ne ensisijaisesti oppilaitoksessa. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että jos koulutuksen järjestäjän ei olisi mahdollista tarjota tarkoitukseen soveltuvia tiloja oppilaitoksesta, sen tulisi tarjota ne hyvinvointialueelle oppilaitoksen välittömästä läheisyydestä. Oppilaitoksen välittömällä läheisyydellä tarkoitettaisiin opiskelijoiden kannalta kohtuullista kävelytäisyyttä oppilaitoksesta.

Kuraattori- ja psykologipalvelujen siirtymisessä kunnilta hyvinvointialueille on riskejä ja mahdollisuuksia. Se voi parantaa moniammatillista yhteistyötä, jos samoissa tiloissa työskentelee kuraattorien ja psykologien lisäksi myös muun muassa terveydenhuollon ammattilaisia ja vammaispalvelujen tai muun sosiaalihuollon ammattilaisia. Riskinä on, että yhteys ja kytkös oppilaitosten arkeen katkeaa, kun kuraattori- ja psykologipalvelut ovat kuntien sijasta hyvinvointialueiden järjestämiä palveluja. Vammaisfoorumi pitää välttämättömänä, että yhteistyöhön, tiedonkulkuun ja moniammatilliseen työhön kiinnitetään erityistä huomiota, jotta muutoksen riskit voidaan välttää. Tiedonkulku ja yhteistyö muun muassa erityisopettajien ja muiden opettajien, koulunkäynninohjaajien, oppimis- ja ohjauskeskus Valterin tukipalvelujen sekä erikoissairaanhoidon kesken on tärkeää.

Vammaisfoorumi muistuttaa, että vammaisten oppilaiden ja opiskelijoiden kohdalla esitettävä muutos tarkoittaa, että hyvinvointialueelle tarjottavien tilojen kuraattori- ja psykologipalvelujen järjestämiseen tulee olla esteettömiä. Myös reitin oppilaitoksen ulkopuolella oleviin tiloihin tulee olla esteetön ja kulkemiseen tulee saada tarvittaessa apua. Vaihtoehtoisesti vammaisen oppilaan tai opiskelijan on voitava tavata kuraattori tai psykologi oppilaitoksen tiloissa.

Tiedonkulku

On välttämätöntä, että tiedonkulku oppilaitoksen ja hyvinvointialueen välillä varmistetaan. Puutteet tiedonkulussa voivat vaikeuttaa merkittävästi vammaisen lapsen tai nuoren opintojen sujumista ja tasonsa mukaista suoriutumista.

Tiedonkulku on taattava myös nivelvaiheissa. On huolehdittava, että siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen sujuu ongelmitta. Lisäksi on varmistettava siirtymä alakoulusta yläkouluun sekä perusopetuksesta toiselle asteelle. Myös lapsen tai nuoren muuttaessa hyvinvointialueen sisällä tai hyvinvointialueelta toiselle on kriittinen kohta tiedonkulussa.

Nuorisotyö

Vammaisfoorumi muistuttaa nuorisotyön, ohjaamoiden ja työllisyyspalvelujen roolia joidenkin vammaisten nuorten arjessa. Myös näiden osalta on tiedonkulku ja yhteistyö hyvinvointialueiden suuntaan ja muun muassa vammaispalveluihin taattava.

Järjestöjen rahoitus

Vammaisfoorumi on huolestunut järjestöjen asemasta suhteessa kuntiin ja hyvinvointialueisiin. Järjestöjen toteuttaman toiminnan näkökulmasta on edelleen epäselvää, mistä kuntien aiemmin järjestöille myöntämät avustukset jatkossa tulevat. Sivistysvaliokunnan näkökulmasta tässä korostuvat erityisesti kuntien liikunta- ja kulttuuritoiminnan merkitys ja niiden tarjoamat mahdollisuudet kaikille kuntalaisille.

Lisätietoja

Vammaisfoorumin puheenjohtaja, Näkövammaisten liiton järjestöjohtaja
Sari Kokko 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi

Vammaisfoorumi ry

Sari Kokko
puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
pääsihteeri